

SZÖLLÖSI TAMÁS

Digitális csatornák használata az óvoda és a család kapcsolatában

Tájékép a pandémia előttről

KÖZELÍTÉSEK

BEVEZETÉS

Az elektronikus kommunikáció már régóta természetes elvárás az óvodapedagógusok körében. A koronavírus-járvány még erősebben mutatott rá, hogy a fizikai kontaktus nélküli kommunikáció az óvodák és a családok között egy kiépített rendszert igényel (*Oktatási Hivatal*, 2020), s hogy e régóta meglévő igény kielégítése távolról sem egységes és gördülékeny. A koronavírus-krízis csak kiváltója azoknak a változásoknak, amelyek jó ideje váratnak magukra (*Zakota*, 2020). Így tehát az óvodák helyzetére koncentrálna a kérdés így szól: Mi történt eddig? Csak a különleges kényszerhelyzet okozta a digitális eszközök alkalmazását az óvodai kommunikációban, vagy 2020 előtt is voltak már ilyen törekvések?

A kérdés megválaszolásához óvodai szabályozó dokumentumok elemzésével, illetve online kérdőívek eredményeinek vizsgálatával igyekeztem közelebb kerülni. A munka során arra vonatkozóan is kirajzolódtak összefüggések, hogy a közelmúltban milyen változásokon ment keresztül az óvodák és a családok kommunikációja. Amellett, hogy elsődlegesen az óvodai digitális kapcsolattartási platformok álltak a kutatás középpontjában, a vizsgálat kiterjedt a tradicionális kommunikációs formákra is annak érdekében, hogy további összefüggéseket lehessen megállapítani.

Többféle kutatási módszer együttes alkalmazása tűnt eredményre vezetőnek. Óvodai dokumentumok tartalomelemzésével felderíthetőek voltak az intézmények által írásban szabályozott kapcsolattartási formák, és történtek utalások a kommunikációs eszközökre is. Másrészt óvodapedagógusok körében végzett kérdőíves vizsgálat feltehető volt a csatornák írásban nem szabályozott működése is. Arra is választ kaphattunk, hogy a kérdőíveket kitöltők szerint változtak-e a társadalmi igények, a szülők elvárásai.

A kutatást a pandémia előtti hónapokban kezdtem, s bár aztán befolyásolta az eredményeket a járvány miatti össztársadalmi „leállás”, ezúttal hangsúlyozottan azokra a megállapításokra fókuszálok, amelyek még a „régii életünkre” vonatkoznak. Teszem ezt azért, mert meggyőződésem, hogy az új típusú élmények, sokkhatások feldolgozására és egészséges kezelésére csupán akkor van reális lehetőség, ha pontosan el tudjuk különíteni a hirtelen előálló helyzetből adódó szükségszerű (és remélhetőleg középtávon

könnyen áthidalható) működési nehézségeket a már korábban is jellemző, legfeljebb rejtve maradt rendszerszintű problémáktól.

A CSALÁD ÉS AZ ÓVODA KÖZÖTTI KOMMUNIKÁCIÓ

„Az óvoda a köznevelési rendszer szakmailag önálló nevelési intézménye, a családi nevelés kiegészítője, a gyermek harmadik életévétől az iskolába lépésig. [...]” (363/2012. [XII. 17.] Korm. rendelet, 2018). Az együttműködés evidens módon magába foglalja az egymással való közvetlen kommunikációt is a résztvevők között – enélkül nem lehetne eredményes a családi nevelés „kiegészítése”. Az óvoda és a szülők ilyenén információ-cseréje, együttműködése azonban több úton is megvalósítható, századunkban akár elektronikus csatornák felhasználásával is. Az óvodáknak pedig lépést kell tartaniuk a tömegkommunikációs eszközök fejlődésével. „A digitális átalakulás nem választás kérdése, olyan elkerülhetetlen jelenség, amelyre mindenkinek fel kell készülnie, hiszen 20. századi tudással senki nem lehet versenyképes a 21. században.” (Németh, 2019, 99. o.).

Az óvoda kapcsolati hálójának, kommunikációs rendszerének vizsgálata kedvelt kutatási téma. Magyarországon elsősorban az olyan hagyományosnak tekinthető csatornák kerültek előtérbe, amelyeket már az 1950-es években is alkalmaztak az intézmények és a családok. A központilag szabályozó dokumentumok, mint az 1957-es Nevelőmunka az óvodában (Földesi, 1964) vagy az 1971-es Óvodai nevelés programja (Bakonyi és Szabadi, 1985) már említik a család és az óvoda kapcsolati formái közt az egyéni beszélgetést, családlátogatást, szülői értekezletet, a szülői munkaközösségen keresztül történő nevelő és szervező munka lehetőségeit, a beiratkozáson történő találkozást, a közös rendezvényeket, ünnepeket, a szülői közösségi munkát. Mindezek a mai napig is működnek. Az óvodai nevelés országos alapprogramja e tekintetben is kellőképp **tág teret biztosít a pedagógusoknak és a családoknak**. Újabb kutatások még inkább előtérbe helyezik az óvodákban a személyes kapcsolattartás jelentőségét. Például Török Balázs egy 2015-ös kutatásban azokat a tényezőket vizsgálta, amelyeket fontosnak tartanak a szülők az óvodaválasztáskor. A szülők kiemelték a gyermekprogramok színes választékát, kitértek a nyílt napokra, a napi szintű egyeztetésekre, de szóba jöttek a játékonysági, adománygyűjtő rendezvények, amelyek a szülők és az intézmények közötti kapcsolat megerősítésének fő eszközévé váltak. A szülők és az intézmények közötti szoros kapcsolat pozitívan hat a koragyermekkorai fejlesztés és gondozás minőségére, így a szülők és közösségek elkötelezettsége ma már jelentős hangsúlyt kap (Török, 2015). A kutatás széleskörűen vizsgálta a kapcsolattartás lehetőségeit, de a digitális opciók kutatására nem tért ki.

F. Lassú Zsuzsa egyik munkája szintén az óvoda és a szülők kapcsolatára fókuszál. A szerző 2012-es kutatásában a rendszerváltás körüli időszakot vizsgálta. A megkérdezettek 77%-a számolt be arról, hogy gyermeke óvodapedagógusaival pozitív volt a viszonyuk, és rendszeresen információt cseréltek. Majdnem minden válaszadó kiemelte az óvodapedagógussal történő mindennapos beszélgetést, de megemlítették a szülői értekezletet, a nyílt napot, az ünnepeket, mely utóbbiak egy része számukra is látogatható volt. Kevesen szóltak a családlátogatásról (8%), de többen számoltak be az óvodai faliújság vagy üzenőfüzet használatáról, amit hasznosnak találtak (F. Lassú, 2012). E kutatásban is elsősorban a közvetlen kontaktformákat említették a szülők, a személyes találkozást nem feltételező (írott) formákat is említették, viszont a telefonos, elektronikus üzenetváltás nem jelent meg a válaszokban.

A fenti kutatás mellett *F. Lassú* és munkatársai olyan hazai jó gyakorlatról is írnak, amely a szülők intézményi bevonódását célozta meg. Az itt említett kapcsolattartási formák a következők: fogadóóra, szülői értekezlet, a mindennapi személyes találkozás, ünnepek és rendezvények, szülői önkéntes munka az óvodában. Itt már az információs technológia is megjelent mint a kapcsolattartás egyik lehetősége. Az intézményi honlap előnyét az informálás gyorsaságában látták a pedagógusok, illetve abban, hogy **a felületen fotókat is meg tudtak osztani a szülőkkel**. Az intézmény elektronikus levelezése is felértékelődött és az egyoldalúsága megváltozott; a szülők ugyanis e-mailen is egyre többször reagálhattak az intézmény üzeneteire (*F. Lassú, Perlusz és Marton, 2012*).

A nemzetközi irodalomban finn, norvég, amerikai, szlovák, szlovén és ukrán tanulmányok is születtek, amelyek vizsgálták az intézmények és családok digitális információáramlását. Többségében iskolai példákra van szó, de elvétve lehet találni óvodában végzett kutatásokat is. Mindenesetre némi párhuzamot vonhatunk az intézménytípusok között, ezért az eredmények tekintetében érdemes akár iskolai példákat is vizsgálni. Az áttekintett tanulmányok arra világítanak rá, hogy az intézmények és a szülők kommunikációja hatással van a pedagógiai munkára, és mind gyakrabban a digitális formák is megjelennek az ilyen hatást kifejtő kapcsolattartás csatornáinak között.

Egy szlovén kutatásban azt tapasztalták, hogy a szülők és az óvodák hatékony együttműködése gazdagabbá teszi a gyermekek tapasztalatszerzési lehetőségeit. A felnőttek kooperációja pozitív minta a gyermekek számára, ezzel pedig színvonalasabbá tehető a pedagógiai munka minőségé. A szülőkkel folytatott konstruktív együttműködés számos szakmai kötelezettséggel jár az óvodapedagógus számára, ugyanakkor számos szakmai előnnyel is (*Devjak és Berčnik, 2017*). Egy amerikai vizsgálatban megállapították, hogy a családok olyan kommunikációt igényelnek az iskolától, amely biztosítja a gyermekekkel való törődés összehangolását, és amely elősegíti a szülők és az iskola közötti érthetőséget (*Heath, Maghrabi és Carr, 2015*). Ez a megállapítás iskolai közegben született, de igaz lehet az óvodákra is. Erre utal egy norvég óvodai kutatás, amely szerint az óvodapedagógusok és szülők közti jó kommunikáció építő hatással van a gyermek teljesítményére, ezért is indokolt az intézményi információcsere folyamatos fejlesztése. A legfontosabb kihívások, amelyekkel az óvodáknak a fentiek érdekében meg kell küzdeniük: a digitális kompetencia fejlesztése, a szülők hatékony bevonása, az alkalmazottak bevonása, a változásokkal szembeni ellenállással való megküzdés (*Bergh, 2018*).

Amerikai, finn és szlovák kutatások bizonyítják, hogy a tanárképzésben lényeges a digitális kompetenciákra koncentrálni, mivel mindez a 21. századi oktatásban már megkerülhetetlen (*Gruber, 2016, Kuusimäki, Uusitalo-Malmivaara és Tirri, 2019, Szókö, 2011*). Ugyanakkor egy Ukrajnában végzett óvodai vizsgálat eredményeiben megjelenik az óvodapedagógus felkészültségének nélkülözhetetlensége, valamint hogy munkájában elengedhetetlen, hogy az információs társadalom részese legyen, és ismerje a modern technikai eszközöket. Mindez a hatékonyabb, kreatívabb munkavégzés érdekében szükséges. Egyes ukrán óvodákban szülői értekezleteken is használnak digitális prezentációkat, technikai eszközöket (*Reho, 2015*). Éppen ezért szükséges az óvodapedagógusok megfelelő digitális képzettsége.

AZ ÓVODA ÉS A CSALÁD KOMMUNIKÁCIÓS CSATORNÁINAK VIZSGÁLATA

Amiről az óvodai dokumentumok árulkodnak

A kutatás során magától értetődőnek tűnt az óvodák szervezeti és működési szabályzatainak elemzése, ugyanis a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet előírja a szabályzatok tartalmát, amelyeknek meg kell határozniuk az óvoda és a szülői szervezet, közösség közötti kapcsolattartás formáját, rendjét. A dokumentumelemzéshez az internet nyújtott segítséget és az adatelemzésbe 100 különböző óvodai szervezeti és működési szabályzat került mintaként, továbbá 100 – szintén interneten megtalálható – házirend és 100 darab óvodai pedagógiai program. A kiválasztásnál szempontként szerepelt, hogy minden településtípus képviseltesse magát.

Az volt a tapasztalat, hogy főként az említett EMMI rendelet meghozatalától vette kezdetét a dokumentumok internetes közzlése, tehát a vizsgált mintába 2012-től 2020-ig elkészült dokumentumok kerültek.

Fontos kiemelni, hogy a 300 dokumentum nem ugyanazon 100 intézményből származik (bár van átfedés). Ennek megfelelően elsősorban általános megállapításokat lehetett tenni, mintsem konkrét intézményeket vizsgálni. Számolnunk kell azzal is, hogy a dokumentumokból kinyert értékek témánk szempontjából sem feltétlenül fedik a teljes valóságot; a dokumentumok terjedelme miatt csupán azon szakaszok elemzése történt meg, amelyek kifejezetten a témával kapcsolatosak, de lehetséges, hogy a dokumentumok többi részében is vannak utalások a kapcsolattartás formáira, melyekkel bővíthető lenne a kommunikációs formák listája. A szabályozók adatelemzése csak a leírt formákra korlátozódik, és nem a megvalósított gyakorlatra (ennek okán kérdőíves felméréssel egészült ki a vizsgálat).

A vizsgált mintába került működési szabályzatokról megállapítható, hogy többségük a tradicionális és személyes kapcsolattartási formákat írja elő. A szülők informálására a szülői értekezlet (98) és a fogadóóra (89) a legáltalánosabb gyakorlat. A faliújság is népszerű (92). Megjegyzendő, hogy a honlapok magas arányban (86) jelennek meg a szabályzatokban, ám a szöveggörnyezetből az olvasható ki, hogy elsősorban az intézményi dokumentumok megtekinthetőségének egyik lehetőségeként jelölik. Az e-mail megjelenésének aránya igaz, hogy alacsonyabb a fentebbiekhez képest (30), viszont a szöveggörnyezet arra utal, hogy az elektronikus levelezés esetében gyakoribb a kétirányú alkalmazás.

A szabályzatok mellett 100 darab 2010 és 2020 között hatályos óvodai házirend is a minta részét képezte. A házirendek közül 94 külön részt szentel a kapcsolattartás témájának. Az eredmények hasonlóak a szervezeti és működési szabályzatoknál tapasztaltakhoz. A személyes találkozást igénylő interakciós lehetőségek vannak túlsúlyban (szülői értekezlet, fogadóóra, faliújság). Eltérés, hogy egy gazdagabb spektrumot kínálnak, például 12 esetben merül fel a szülői elégedettségmérés, 18 házirendben írnak a szülői értekezleteken kívüli találkozókról, szülői estekről. A szabályzatokhoz képest a házirendek több alkalommal olyan **informálisabb jellegű interakciókról írnak**, mint a szülők és a pedagógusok közti napi szintű egyeztetések. Hat házirend tér ki online közösségi oldalakon zajló kommunikációra. A weboldalak ismét olyan kontextusban jelennek meg, amely az egyoldalú informálásra enged következtetni. És csupán négy esetben merül fel kifejezetten kapcsolattartási lehetőségeként a telefonos egyeztetés.

A vizsgált 100 pedagógiai program is a fentiekkel egy időben volt hatályos. A tanulmányozott programok mindegyike tartalmazott olyan szakaszt, amely az óvoda és a családok kapcsolatáról ír. Az óvodai nevelés országos alpprogramjának egyes sorait a dokumentumok 25%-a konkrétan idézi, ennek megfelelően azt fogalmazzák meg, hogy az együttműködések formái változatosak, és szinte bármilyen kapcsolattartási forma alkalmazható, amelyet az óvoda és a család teremt meg. Megjelenik az ötletláda, a szülők önkéntes munkája, a helyi sajtóban közölt óvodai információk, néhol még „oviújság” is. Elégedettséget mérő kérdőívek és tájékoztató rendezvények is szerepelnek a felsorolásokban.

Általánosan igaz a programokra is, hogy elsősorban a hagyományos kapcsolattartási formákat helyezik előtérbe. Kiemelkednek közülük a családokkal szervezett közös programok, rendezvények (93), ezt követik a szülői értekezletek (87), fogadóórák (82), családlátogatások (79), nyílt napok (79), és a napi szintű egyeztetések (76). Ezek mindegyike megjelent már az 1957-es Nevelőmunka az óvodában és az 1989-es Az óvodai nevelés programjában is, tehát joggal nevezhetjük őket tradicionálisnak. De az adatok sokban hasonlítanak *F. Lassú* kilencvenes éveket vizsgáló kutatásának eredményeire is (2012).

Az intézményi honlapot tizenhárom esetben kifejezetten a kapcsolattartás eszközeként említik a programok. Tizenegy alkalommal írnak az elektronikus levelezésről, online levelezőlistákról, de négy programban az online közösségi média is felmerül. Ugyancsak négy alkalommal írnak a programok az óvodában készült videofelvételek megosztásáról. A telefon csupán két esetben került be kifejezetten az óvoda és a családok kommunikációs csatornáinak listájába, de a programok egészében ennél gyakoribb a telefonos megbeszélések említése. A szövegrészekben elsősorban az óvoda és az azt támogató intézmények, a fenntartó közti kommunikációs csatornaként jelenik meg a telefon.

Bár a falvak, községek adták a minta 33%-át, közülük mégis csupán egy program említett egyetlen elektronikus lehetőséget (e-mail) a családokkal történő kapcsolattartási formaként, míg a többi településtípus óvodai pedagógiai programja közül összesen 33 utalt ilyenre. Viszont **a kistelepülések** óvodai pedagógiai programjai **jelölték meg a legtöbbször a napi szintű megbeszéléseket** szülők és pedagógusok között, illetve a faliújság és a szülői elégedettségmérés használatának aránya is magasabb volt, mint a városokban.

A háromféle dokumentum elemzésének eredményeit összegezve elmondható, hogy jellemzően mindegyik dokumentum ír a kapcsolattartás fórumairól. Alapvetően a dokumentumok közti koherencia jól érzékelhető, viszont érdekes, hogy egyes formák a szervezeti és működési szabályzat formális keretein belül meg sem jelennek, ám a házi-renden át a pedagógiai programig jutva egyre több kapcsolattartási lehetőséggel találkozunk (*1. táblázat*). Ugyanígy igaz ez a digitális kapcsolattartás formáira is. A telefonhasználat, a videó-/fényképmegosztás és ennek szabályozása a többi kapcsolattartási módhoz viszonyítva ritkán tűnik fel a mintában. A telefonos egyeztetés a dokumentumok más-más részeiben ugyan jelen van, de elsősorban nem az óvoda és a család közti információcsere céljából használt lehetőségként.

1. TÁBLÁZAT

A dokumentumokban megjelent kommunikációs csatornák

Dokumen- tum	Kommunikációs formák
Szervezeti és működési szabályzat	A szervezeti és működési szabályzatokban megjelent kapcsolattartási formák:
	<ul style="list-style-type: none"> – Szülői értekezlet – Faliújság/Hirdető tábla – Fogadóóra – Honlap/Weboldal – Közös programok a családokkal – Nyílt nap – Családlátogatás – E-mail
Házirend	A fentiek mellett a házirendben megjelenő további kapcsolattartási formák:
	<ul style="list-style-type: none"> – Napi szintű beszélgetés a pedagógussal – Szülői fórum/szervezett előadás – Szülői elégedettségmérés – Írott szülői tájékoztató – Honlap/Weboldal – Online közösségi médiafelület – Videó/fotó megosztása – Telefon
Pedagógiai program	A fentiek mellett a programokban megjelenő további kapcsolattartási formák:
	<ul style="list-style-type: none"> – Szülői önkéntes munka – Helyi sajtó – Oviújság

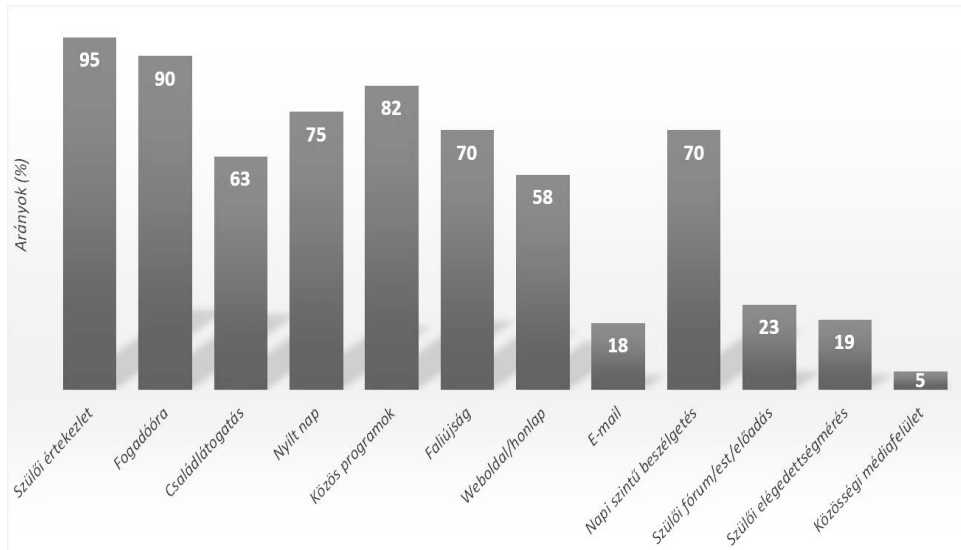
FORRÁS: saját szerkesztés

Az óvoda és a családok közti lehetséges kapcsolattartási formák mellett csupán néhány példa található az IKT eszközök megjelenésére; egy-egy programban írnak a fénymásolókról, nyomtatókról, számítógépekről, de nem tipikus, hogy konkrétan megemlítsék a laptopokat, fényképezőgépeket vagy okostelefonokat.

A háromféle dokumentumból kinyert információk összesítéséből az derül ki, hogy 2000 után is csak néhány digitális kapcsolattartási forma nyert teret a formális intézményi szabályozó dokumentumokban (1. ábra). Egyedül a honlap használata számíthat jelentősnek. Az elektronikus levelezés, illetve a közösségi médiafelületek lehetőségének kiaknázása a sor végére kerül. A hagyományos kapcsolattartási formák közül pedig a faliújság megjelenési arányai utalnak változásra.

1. ÁBRA

A dokumentumokban a legtöbb alkalommal megjelent kapcsolattartási formák összesített átlaga

FORRÁS: saját szerkesztés

Mit mutat a gyakorlat? – A kérdőíves felmérés eredményei

Az online kérdőívet 294-en töltötték ki. A kérdőív első részében elsősorban demográfiai adatokat kértünk, hogy később összehasonlításokat tehessünk, összefüggéseket állapíthassunk meg. A válaszadók mindegyike óvodában dolgozik óvodapedagógusként. Többségük (178 fő) 2000 előtt kezdte meg a munkáját, míg 116 fő a 2000-es években vált pályakezdővé. A pedagógusok 30%-a tölt be valamilyen vezetői posztot, ők intézményvezetők, vezető helyettesek vagy munkaközösség-vezetők. Az alanyok életkori eloszlása azt mutatja, hogy – eltérő arányokban, de – mindegyik generáció képviseltette magát. A válaszolók munkavégzésének településtípusa is kellőképp vegyes: 31%-uk kistelepülésen dolgozik, majdnem harmaduk városban vagy megyeszékhelyen, és közel 40%-uk fővárosi óvodákban végzi hivatását.

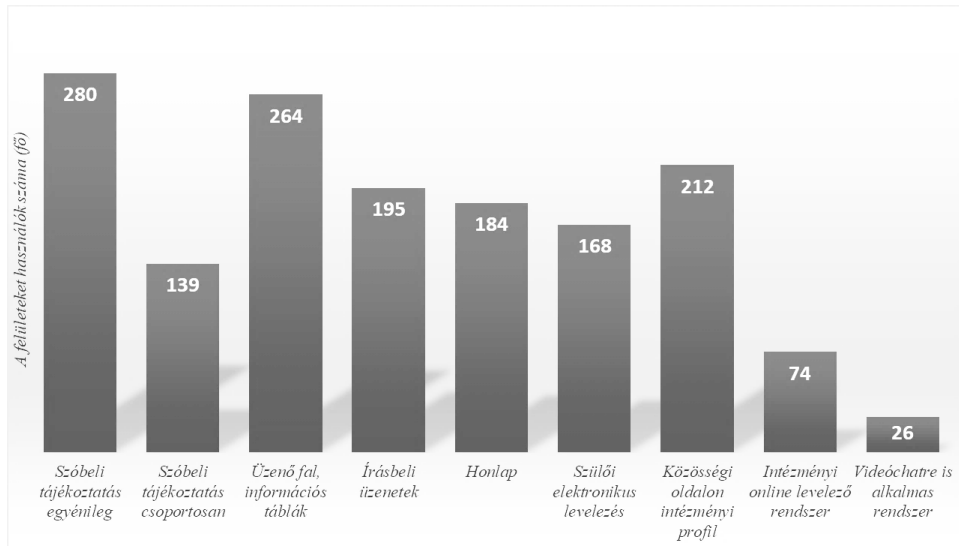
A kérdőív második része a családokkal történő kommunikációra vonatkozik. A megkérdezettektől általános információkat kértünk az intézményi szabályozásokról, irányelvekről. Valamint rákérdeztünk arra, hogy az óvodapedagógusok milyen hagyományos és milyen modern technikai eszközök segítségét veszik igénybe a kapcsolattartás során. Úgyisint arra is, hogy az intézmények milyen elérhetőségekkel, információs felületekkel rendelkeznek a szülőkkel történő rendszeres kapcsolattartásra. A válaszokból (2. ábra) kivehető, hogy a gyakorlatban markánsabban érvényesül a honlap összekötő szerepe, mint ahogy az a dokumentumokból kitűnik, illetve a közösségi oldalak használata (212) kiemelkedő kapcsolattartási forma. A dokumentumokhoz képest ez az adat a leginkább eltérő – ott átlagosan 5%-os volt a megjelenési arányuk, míg a

kérdőívekben válaszolók 72%-a azt nyilatkozta, hogy rendelkeznek intézményi közösségi oldallal. Az elektronikus levelezőrendszer (168) is meghatározóbb, mint ahogy a szabályzatokban megjelent. A pedagógusok a Facebookot emelték ki, de többen olyan elektronikus lehetőségeket írtak még, mint mobil- vagy vezetékes telefonos megbeszélések, az sms, a chat, a Messenger, Skype, WhatsApp, a digitális osztályterem és a digitális napló.

A pedagógusok által fenntartott csatornákat illető eredmények is a fentiekhez hasonlóan alakulnak. Az egyéni, személyes megbeszélések a lista elején szerepelnek (99%), majd ezt követik a szülői értekezletek (90%), de elenyésző különbséggel követik az online közösségi üzenő rendszerek (88%). Mögöttük megjelenik még a faliújság, amely a pedagógusok háromnegyedénél továbbra is gyakori felület, illetve számottevő a telefon és az elektronikus levelezés is. A válaszadók 35%-a használ elektronikus levelezőrendszert, ezt az összes alany 13%-a az egyik leghatékonyabbnak is tartja, emellett az online közösségi felületek alkalmazását 65%-uk találja eredményesnek a családokkal történő kapcsolattartásban.

2. ÁBRA

A kérdőívet kitöltők válaszaiban megjelent kommunikációs csatornák, felületek

FORRÁS: saját szerkesztés

A pedagógusok többsége tudatosan figyel arra, hogy egy-egy témával milyen csatornán keresi meg a családokat. Ugyanakkor a válaszok közt megjelenik a szülők fokozott online kapcsolattartási igénye, és az, hogy egyes hagyományos kapcsolattartási formák – mint a faliújság – kezdik elveszíteni hatékonyságukat. A pedagógusok megválogatják, hogy milyen jellegű üzenetet, milyen platformon osztanak meg. A legtöbb pedagógus (84%) az óvodai csoportról, a gyerekekről oszt meg fotókat, videofelvételeket online fórumon. Hogy ez a fórum nyílt vagy zárt, arra nem terjedt ki a kutatás ezen

része, arról viszont született adat, hogy a felvételek felhasználásáról a kitöltők 97%-a nyilatkoztatja a szülőket. Az óvodapedagógusok 78%-a megjelölte, hogy online felületeken megoszt általános intézményi információkat, aktualitásokat. Többségükben ezen a téren találják hasznosnak a pedagógusok az internetes felületet a szülőkkel történő érintkezésben. A válaszolók több mint fele megjelölte még olyan opciót, hogy játékos tevékenységformákat, élményszerzési lehetőségeket ajánl a szülőknek online, de az óvodán kívüli javasolt szabadidős tevékenységek megosztása is ugyanilyen népszerű. Az online felületeket a pedagógusok 41%-a használja a gyermekekkel az óvodában megismertetett versek, dalok, egyéb ismeretek továbbítására, 24%-uk pedig a csoport éves vagy aktuális projektjeit is közzéteszi. Az alanyok 30%-a irodalmi anyagokat is ajánl, majdnem ugyanennyien gyermekneveléssel kapcsolatos szakmai könyveket is javasolnak a szülőknek az online fórumok felhasználásával. Viszonylag kevesen közölnek egy-egy adott gyermekről fontosabb információt. A gyermek pedagógiai jellemzését vagy a mérés-értékelési eredményeit csupán néhányan továbbítják interneten a szülőknek, az ilyen jellegű információkat elsősorban személyesen közlik a pedagógusok a családokkal.

A válaszoló pedagógusok 67%-a érzi úgy, hogy változtak a szülők elvárásai. Ez főképp a 2000 előtt munkájukat megkezdett pedagógusokra igaz: több mint 70%-uk érez változást a szülők elvárásaiban, míg a 2000 után pályára lépőknek mintegy 60%-a vélekedik ugyanígy. **Magasabb arányú eltérés inkább a korosztályok között tapasztalható:** a 40 év alattiaknak ugyanis csupán az 56%-a érez változást, a 40 év fölöttieknek viszont 74%-a.

A szülői elvárások változásáról szóló legtöbb pedagógusi válaszból az derül ki, hogy a szülők egyre gyakrabban igénylik a gyors, azonnali tájékoztatási formákat. Néhány pedagógus azt írja, hogy a szülők munkaidejükön kívül is keresik őket, akár este is üzenetet írnak, és kérdéseket intéznek feléjük. Többen megjegyezték, hogy a szülők jelentős része rendelkezik a megfelelő technikai eszközökkel, számukra fontos az online térben zajló információáramlás, és az óvodapedagógusoktól is azt várják, hogy online üzenjenek, vagy ilyen módon válaszoljanak a kérdéseikre.

Van, aki megfogalmazta, hogy a szülők kevésbé figyelik az óvodákban gyakran használt faliújságot, a szóbeli információcserét és a hagyományos formákat online meg kell erősíteni. Néhány vélemény szerint a szülők továbbra is elsősorban személyesen, szóban keresik fel a pedagógusokat, de ennek a formának a népszerűségét kis különbséggel rögtön a közösségi oldal követi. A telefonos megkeresések már ritkábbak, de még jóval több esetben fordulnak elő, mint az elektronikus levelezési formák.

A kapott adatokat és a kifejtett véleményeket figyelembe véve az a tapasztalat, hogy az online térben megvalósított intézmény/pedagógus-család kapcsolattartás valóban számottevő lett az elmúlt néhány évben, de a személyes kontakt megőrizte elsőbbségét. A digitális kapcsolattartási formák esetében előnynek tartják a pedagógusok az üzenet továbbításának gyorsaságát és maradárságát, ugyanakkor úgy érzik, a szülők a kellenél több alkalommal és időkorlátok nélkül igénylik online az információkat.

A pedagógusok elektronikus eszközhasználatát illetően kiderült, hogy a válaszadók többsége (90%) használ okostelefont a családokkal történő kommunikáció során, de több, mint az alanyok fele (65%) laptopot vagy notebookot is alkalmaz. Asztali számítógépet csupán a kérdőívet kitöltők harmada használ, tabletet pedig csak egytizedük. A 294 fő közül 50 fő csak és kizárólag az okostelefont jelölte meg alkalmazott technikai eszközként, mást nem is használ erre a célra. Az okostelefon alkalmazása népszerű

minden korosztály esetében, a 21–25 éves korosztály képviselői mindannyian használják ezt a technikai eszközt.

Négyen nyilatkoztak úgy, hogy tartottak már teljes egészében online szülői értekezletet, heten pedig azt válaszolták, hogy csatlakoztak már szülők online is az adott fórumhoz. A fogadóórák esetében kicsit magasabb volt ez az arány, a pedagógusok 11%-a ugyanis szervezett már egyéni online megbeszélést szülőkkel. Minderről összességében megoszlott a pedagógusok véleménye. Többségben voltak azok, akik elleneztek, de legalábbis negatívan vélekedtek a fogadóóra vagy a szülői értekezlet online megvalósításáról. Néhányan voltak, akik teljesen elzárkóztak, és semmilyen körülmények között nem tartanák meg online sem a fogadóórát, sem a szülői értekezletet. Vannak, akik esetenként elfogadhatónak, előnyösnek is gondolják az online megvalósítást. Úgy vélik, hogy **a fogadóóra elképzelhető online formában is**, de a szülői értekezletek ilyen jellegű kivitelezését már problémásnak találják. Akik ehhez hasonló véleményen vannak, általában már ki is próbálták az online formákat.

A pandémia után már minden bizonyos változtak ezek az arányok, és vélhetően többen vannak, akik éltek az online értekezlet vagy fogadóóra lehetőségével. Nem elképzelhetetlen, hogy a zárások miatt erre kényszerült még az az óvodapedagógus is, aki egyébként elutasította volna ezt a fajta megoldást.

A kérdőív harmadik részében az óvodapedagógusok saját szakmai munkájukat jellemezheték. A kitöltők bizonyos állításokat értékelhettek magukra nézve egy 1-től 7-ig terjedő skálán. Ennek alapján a legtöbb pedagógus úgy értékelte önmagát, hogy inkább figyelembe veszi a szülői igényeket a tájékoztatás módjával kapcsolatban (átlagérték 6,2), és a szülők visszajelzései is azt mutatják, hogy elégedettek a kommunikációs formákkal, módokkal (átlagérték 6,1). Egy olyan állítást is értékelhettek az óvodapedagógusok az önértékelési részben, amely úgy hangzik: „Pedagógiai munkám eredményességét támogatja a szülőkkel történő online kapcsolattartás.” Az átlagértékek tapasztalatai alapján – igaz, ez volt a legalacsonyabb (5,1) a maximális „7-es” értékhez képest – a pedagógusok inkább úgy érzik, képesek úgy felhasználni a technikai eszközöket és az online tér nyújtotta lehetőségeket a kapcsolattartás során, hogy az támogassa a pedagógiai munkájukat.

Több esetben láthatjuk, hogy a digitális kommunikációs csatornák tekintetében eltérés van a pedagógusok véleménye között, illetve a gyakorlatukban is. Ennek sok oka lehet, köztük az óvodapedagógus hozzáállása, tapasztalatai, a szülői közösség lehetőségei, az óvoda eszközállománya vagy a kialakult intézményi szokások. Mindenesetre a válaszokból az derül ki, hogy van olyan pedagógus, aki egyedül igyekszik kiválasztani a legalkalmasabb kapcsolattartási formákat, vannak, akik a közvetlen kollégájukkal párban határozzák meg az alkalmazott kommunikációs csatornákat, de arra is volt utalás, hogy egy-egy intézményen belül közösen próbálják szabályozni a pedagógusok a szülőkkel történő kapcsolattartás lehetőségeit, és együtt hoznak döntéseket a kérdésben. Egyes esetekben pedig pontosan ezt a párbeszédet, ezt a szakmai egyeztetést hiányolják az óvodapedagógusok.

A pedagógusok szabadon megfogalmazott válaszokat adhattak olyan kérdésekre, amelyek az óvodai online kommunikációra vonatkoztak. Itt kitérhetek arra, hogy pontosan milyen változásokat tapasztalnak a szülők részéről a digitális csatornák alkalmazását illetően, vagy hogy milyen megoldásokat próbálnak bevezetni az intézményekben. Néhány példát most ki is emelnék közülük:

„Egyre többen kéri a facebook használatát, mivel az okos telefonok térhódításával szinte azonnal elérhetőek az információk.”

„Többféle csatornán tartjuk a kapcsolatot a szülőkkel, mert nem azonosak a lehetőségeik. Nem mindenkinek van elektronikus elérhetősége. [...]”

„[...] Sajnos, nem egységes a kapcsolattartás az óvodapedagógusok között, mindenki más formában tartja a kapcsolatot a szülőkkel. Nincs igazából jól le szabályozva a dokumentumokban.”

„Többen szeretnének a közösségi oldalon csoportot, viszont ezt az óvoda vezetősége nem engedélyezi.”

„[...] leggyakrabban a facebook zárt csoportunkban osztok meg közérdekű információt (melynek az óvodavezető, mint adatvédelmi felelős is tagja) és **Messenger is kommunikálok a szülőkkel, ha szükséges, de csak az óvodai nyitva tartás időintervallumában.**”

„[...] El kell sajátítani az online kapcsolattartás módját és etikettjét.”

A 294 kitöltő között intézményvezetők is szerepeltek (36 fő). A szabad megfogalmazású válaszaikból érződik, hogy szükségesnek látják az online kommunikációnak is egy bizonyos keretet, etikettet biztosítani. Konkrét lépések ritkán jelennek meg a vezetők válaszaiban, de néhány pedagógus tesz utalást arra, hogy az intézményvezetők szabályokat hoznak az online kapcsolattartásra vonatkozóan.

A példák arra engednek következtetni, hogy az óvodákban valóban sokféle megoldást alkalmaznak a digitális, elektronikus kapcsolattartáshoz. Ez a fajta diverzitás természetes is, hiszen a módszerek hatékonysága óvodánként eltérhet, más-más szülői és pedagógusi igények merülhetnek fel. Lényeges, hogy először a nevelőtestület tudjon közösen szabályokat alkotni, legyenek képesek közösségként döntéseket hozni, majd azokat a gyakorlatban is egységesen képviselni. Persze, ha szükségét látják a változtatásoknak, akkor annak megfelelően érdemes újra átgondolni az újításokat. Ebben is nagy jelentősége van a pedagógusok és a vezetők reflektív szemléletének.

KONKLÚZIÓ

A hazai óvodákban a központilag szabályozott elvárások tág lehetőséget biztosítanak az intézmények és a családok közötti kapcsolattartási formák kialakításához. Így elsősorban az intézmények saját maguk által megfogalmazott szabályai dominálnak.

A szülők már a pandémia előtt is határozottan igényelték az óvodák, óvodapedagógusok online jelenlétét. Mivel a szülők elvárásai változtak, kifejezetten ebből az okból kerültek az óvodák lépéskényszerbe. Ennek megfelelően, ha jelentkezett is ellenállás, összességében törekedtek az óvodák a rugalmasságra, a megfelelő változtatások bevezetésére. Am ez egy kísérletező szakasznak tűnt – egy olyan puhatolózó fázisnak, amely 2020 márciusában, a Covid19-járványhelyzet első szakaszában korántsem járt a szintézisteremtés és egy új szisztéma bevezetésének a közelében. Az óvodapedagógusok

úgy érezték, hogy a digitális kapcsolattartásnak még nem alakult ki az a megfelelő szabályozása, amely mindkét fél számára kielégítő lenne.

Kétségtelenül hangsúlyosabb most az óvodákban a digitális kommunikáció szerepe, mint húsz évvel ezelőtt (2. táblázat). Bizonyos hagyományos kapcsolattartási módszerek esetében változásokat tapasztaltak a pedagógusok a szülői igényekben, szokásokban. De a személyes találkozásokat, a napi és heti szintű egyéni megbeszéléseket még mindig a leghatékonyabb kommunikációs formaként kezelték (és kezelik máig).

Viszont **elkezdődött a tradicionális fórumok online kibővítése.**

Kutatási eredményink szerint teljes váltást nem tudtak elképzelni az óvodapedagógusok, de sok esetben hatékonynak találták a párbeszédok digitális megerősítését. Így például a faliújság már 2020 elejére sokat veszített jelentőségéből, és inkább a honlapon, közösségi oldalakon közzétett online hírek vették át a szerepét.

2. TÁBLÁZAT

A kommunikációs formák, eszközök gyarapodása

Időszak	Kommunikációs formák	Új technikai eszközök
XX. század dokumentumai	<ul style="list-style-type: none"> - Beiratkozás - Egyéni beszélgetés/Fogadóóra - Óvodapedagógussal történő mindennapos találkozások - Családlátogatás - Rendszeres szülői értekezletek - Nyílt nap - Szülői munkaközösség alakítása - Szülői munkaközösségen keresztül történő nevelő és szervező munka. - Közös rendezvényeket, ünnepeket - Szülői közösségi munka 	<ul style="list-style-type: none"> - Televízió - Rádió
Kilencvenes évek	<ul style="list-style-type: none"> - Rendkívüli szülői értekezletek - Üzenő fal - Faliújság - Üzenő füzet - Szülői önkéntes munka - Óvodai kirándulás, családi nap - Jótékonyági bál 	-

2000-2015	<ul style="list-style-type: none"> – Kívánságláda – „Szülőnevelés” – Írásos tájékoztató, PR anyag (szórólap, plakát) – Dokumentációk nyilvánossá tétele – Alapítványi kuratórium – Rövid üzenetek, hanghívások – Elektronikus levelezés – Képeket megosztása – Web-felület – Intézményi honlap – Csoport honlap – Zárt közösségi felület használata 	<ul style="list-style-type: none"> – Telefon – Számítógép – Nyomtató – Fényképezőgép
2016-2020	<ul style="list-style-type: none"> – Elektronikus hírlevelek – Videó küldése – Push-értesítés – Videokonferencia – Video streaming – Facebook – Twitter – Szülői jelszóval védett internetes tanulói fiók – FaceTime – Skype 	<ul style="list-style-type: none"> – Okostelefon

FORRÁS: saját szerkesztés

A rendszeres információcsere és a szülők bevonása a gyermek intézményi motivációjának növeléséhez járul hozzá. Ezért az óvodák stratégiaileg fontosnak tartják a kommunikációt és annak fejlesztését. Ennek megfelelően, ha a szülők aktív óvodai jelenlétét támogatják az elektronikus kommunikációs csatornák, a digitális kapcsolattartási formák segítik az óvoda pedagógiai munkáját. Tehát a modern információcsere lehetőségeinek kiaknázása hozzájárul a pedagógiai hozzáadott érték növeléséhez.

Ez a gondolat ugyanakkor egyik napról a másikra nemcsak megerősödött – mégpedig elképzelhetetlen sebességgel – a Covid19-járványhelyzet hatására, hanem ugyanilyen brutális tempóban számtalan korábban még nem tisztázott, napi rendszeresű problémát hozott felszínre. Ezek megnyugtató, tudatos, sokoldalú megoldására csak akkor nyílik esély, ha az óvodapedagógusok (is) túlesnek az elmúlt két év sokkhatásán. A hirtelen jött feladatokra válaszul megindult „tűzoltás” elültével mód nyílik majd az óvodai mindennapok digitális aspektusainak újabb felmérésére, s egyúttal annak megállapítására, hogy a sokkból mennyit tanultunk. Érdemes visszatekinteni az előző évek tapasztalataira – legyünk akár óvodapedagógusok, akár szülők.

Köszönetnyilvánítás

A szerző ezúton mond köszönetet Ugrai Jánosnak a cikk elkészítésében nyújtott segítségéért és az építő kritikai megjegyzéseierért, tanácsaiért.

IRODALOM

- 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról
- Bakonyi Pálné és Szabadi Ilona (szerk., 1985): *Az óvodai nevelés programja. 7. kiadás.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bergh, Sigve (2018): *Digitalization of Administration- and Communication Processes in Norwegian Kindergartens.* Universitetet i Agder, Fakultet for Samfunnsvitenskap Institutt for Informasjonssystemer. Letöltés: [https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/bitstream/handle/11250/2563394/Bergh, Sigve.pdf](https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/bitstream/handle/11250/2563394/Bergh,_Sigve.pdf) (2021. 07. 10.)
- Devjak, T. és Berčnik, S. (2017): Cooperation between Parents and Preschool Institutions through Different Concepts of Preschool Education. *Center for Educational Policy Studies Journal.* 7. 4. sz., 207–226. Letöltés: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1165366.pdf> (2021. 07. 02.)
- F. Lassú Zsuzsa (2012): A család és az óvoda kapcsolata a kilencvenes évek elején. In: Podráczky Judit (szerk.): *Szövetségben, Tanulmányok a család és az intézményes nevelés kapcsolatáról.* ELTE Tanító- és Óvóképző Kar, Budapest. 143–157.
- F. Lassú Zsuzsa, Perlusz Andrea és Marton Eszter (2012): Elvek és gyakorlatok. In: Podráczky Judit (szerk.): *Szövetségben, Tanulmányok a család és az intézményes nevelés kapcsolatáról.* ELTE Tanító- és Óvóképző Kar, Budapest. 85–102.
- Földesi Klára (1964): *Nevelőmunka az óvodában – Útmutatás óvónők számára.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Gruber, H. (2016): Examining Pre- Kindergarten-Grade 8 Teacher Practices and Perceptions Regarding Using Facebook and Twitter for Parent-Teacher Communication. ProQuest LLC, Ed.D.Dissertation. The University of Memphis. Letöltés: <https://search.proquest.com/openview/1b17e63e0fdf2d1283de0d21aadf5d34/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y> (2021. 07. 02.)
- Heath, D., Maghrabi, R. és Carr, N. (2015): Implications of information and communication Technologies (ICT) for school-home communication. *Journal of Information Technology Education: Research,* 14. 363–396. Letöltés: <http://jite.org/documents/Vol14/JITEv14ResearchP363-395Heath1876.pdf> (2021.07.02.)
- Kuusimäki, A.-M., Uusitalo-Malmivaara, L. és Tirri K. (2019): Parents' and Teachers' Viewson Digital Communication in Finland. *Hindawi Education Research International* (Article ID 8236786). Letöltés: <https://doi.org/10.1155/2019/8236786> (2020. 10. 29.)
- Németh László (2019): Okostelefonnal a környezetben. Egy környezet- és természetvédelmi vetélkedő bemutatása. In: Kovácsné Tóth Tímea (szerk.): *A tanítóképzés múltja, jelene V. – A tanárképzés múltja, jelene I.* Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar, Szombathely. 96–110.
- Oktatási Hivatal (2020): Módszertani ajánlás az óvodapedagógusok részére a koronavírus-járványban az óvodai ellátást végző intézmények esetében elrendelt rendkívüli szünetre. Letöltés: https://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/kozoktatas/tavoktatas/koronavirus_ovodai_modszertani_ajanlas_03_24.pdf (2020. 04. 02.)
- Reho Anna (2015): Az IKT felhasználása az ukrán óvodai nevelésben. In: dr. Nádasi András (szerk.): *Agria Media 2014. XI. Információtechnikai és Oktatótechnológiai Konferencia*

és Kiállítás. Eszterházy Károly Főiskola Líceum Kiadó, Eger. 520–527. Letöltés: http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/6115/1/520_527_Reho.pdf (2020. 10. 29.)

Szőközl István (2011): Az információs kompetencia fejlesztése. In: Lőrincz Ildikó (szerk.): *XIV. Apáczai-napok, Nemzetközi tudományos konferencia 2010: Európaiság, magyarság Közép-Európában*. Nyugat-magyarországi Egyetem, Apáczai Csere János Kar, Győr. 335–341.

Török Balázs (2015): Kindergarten Teachers and Parents – Some Characteristic Features of the Kindergarten System of Hungary. In: Pusztai Gabriella és Ceglédi Tímea (szerk.): *Professional Callings in Higher Education: Challenges of Teacher Education in the Carpathian Basin*. Új Mandátum, Nagyvárad. 48–60.

Zakota Zoltán (2020): Oktatás járvány idején – Az alkalmazkodás nehézségei. *Civil Szemle*, 17. Különszám. 59–72.

1956, karácsonyfa,
játék

Forrás: Fortepan /
Vojnich Pál